

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความยากจนเป็นผลมาจากการพัฒนาที่ผ่านมา การพัฒนาประเทศในอดีตเน้นแต่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และเกิดการขยายตัวของปัญหามากขึ้น เกิดปัญหาช่องว่างความยากจนมากขึ้น ลักษณะความยากจนของประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง คือ การไม่มีเงินทุน และขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อนำมาพัฒนาชุมชน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นเร่งด่วน ดังนั้น การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จึงเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อให้ประชาชนในชนบทและชุมชนเมืองมีทุนในการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดระบบ และบริหารจัดการเงินกองทุนของตนเอง ทั้งนี้ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพในการสร้างความเข้มแข็งด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เกิดการมีส่วนร่วมการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ โดยให้มีความเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

การแก้ไขปัญหาคความยากจนเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่ง ฯพณฯ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี (ในขณะนั้น) ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาไทย เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ถึงนโยบายแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจและความเดือดร้อนของประชาชน โดยได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยระบุไว้ว่า เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนสร้างงาน สร้างอาชีพและเสริมสร้างรายได้ ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นภาวะเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าและแก้ไขปัญหาคความยากจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประชาชน คือระดับหมู่บ้านและชุมชนเมือง นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จึงถือเป็นนโยบายที่สำคัญในการต่อสู้กับปัญหาคความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในการเรียนรู้การ

สร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาทเพื่อมุ่งให้ชุมชนมีฐานะร่ำรวยให้มีความเข้มแข็ง และมีความมั่นคง ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งให้ชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยภูมิปัญญาของตนเอง โดยการดำเนินนโยบายสาธารณะดังกล่าว มุ่งที่จะเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่นให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคต บริหารจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่า และภูมิปัญญาของตนเอง กล่าวคือให้ประชาชนบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านด้วยตนเอง การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนในหมู่บ้านได้นั้น หัวใจสำคัญคือการมีส่วนร่วมของประชาชนจากนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลฯ ดังกล่าว อำเภอวชิรบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณจากรัฐบาล เมื่อปี พ.ศ. 2544 หมู่บ้านละ 1 ล้านบาทครบทุกหมู่บ้าน ซึ่งอำเภอวชิรบุรีมีพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 12 ตำบล 147 หมู่บ้าน และได้ดำเนินกิจการกองทุนหมู่บ้านมาแล้ว เป็นระยะเวลา 7 ปี จากการติดตามประเมินผลของคณะกรรมการสนับสนุนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติระดับจังหวัด และระดับอำเภอ เมื่อปี พ.ศ. 2551 (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดร้อยเอ็ด. 2551 : 5) พบว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านยังมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับน้อยในด้านต่างๆ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในด้านการค้นหาปัญหา ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล โดยผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาเฉพาะกรณีกองทุนหมู่บ้านตำบลวชิรบุรี อำเภอวชิรบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 12 กองทุน เพราะเป็นตำบลที่เข้มแข็งในระดับอำเภอ โดยได้รับคัดเลือกเป็นตำบลเศรษฐกิจพอเพียงระดับอำเภอ และเป็นตำบลนำร่องหมู่บ้าน OTOP ต้นแบบระดับจังหวัดร้อยเอ็ด ประจำปี 2549

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษา “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ตำบลวชิรบุรี อำเภอวชิรบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งในระดับอำเภอ ว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านตามนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติมากน้อยเพียงใด ซึ่งผลของการศึกษาจะนำไปประกอบการตัดสินใจในการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ให้สามารถบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 คำถามในการศึกษา

1.2.1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลวิชบุรี อำเภอวิชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ผ่านมามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านอยู่ในระดับใด

1.2.2 มีสาเหตุใดบ้างที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลวิชบุรี อำเภอวิชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.2.3 มีปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข อย่างไรบ้างเพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลวิชบุรี อำเภอวิชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบายกองทุนหมู่บ้าน

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในพื้นที่ตำบลวิชบุรี อำเภอวิชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.3.2 เพื่อศึกษาสาเหตุของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในการมีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในพื้นที่ตำบลวิชบุรี อำเภอวิชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.3.3 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในพื้นที่ตำบลวิชบุรี อำเภอวิชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้ มีเนื้อหาในการศึกษา 5 ด้าน ดังนี้

- 1) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
- 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา
- 4) การได้รับประโยชน์จากผลการพัฒนา

5) ประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา

1.4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ก. ประชากร

ประชากรในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลวังขุบุรี อำเภอวังขุบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ.2551 12 กองทุน คณะกรรมการ จำนวน 164 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอวังขุบุรี. 2551 : 5)

ข. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 116 คน ในพื้นที่ตำบลวังขุบุรี อำเภอวังขุบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยขนาดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่

1.4.3 พื้นที่ศึกษา

ตำบลวังขุบุรี อำเภอวังขุบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.4.4 ระยะเวลา

ช่วงเวลาในการศึกษา ปี พ.ศ. 2552

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 กองทุนหมู่บ้าน หมายถึง กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดให้เป็นหมู่บ้าน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2544 และในที่นี้หมายถึง กองทุนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลวังขุบุรี อำเภอวังขุบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 12 กองทุน ประกอบด้วย

- 1) บ้านหัวโนน หมู่ที่ 1
- 2) บ้านหัวโนน หมู่ที่ 2
- 3) บ้านคู หมู่ที่ 3
- 4) บ้านเต้ หมู่ที่ 4
- 5) บ้านคางสูง หมู่ที่ 5
- 6) บ้านโนนคู หมู่ที่ 6
- 7) บ้านโพธิ์ราษฎร์ หมู่ที่ 7
- 8) บ้านพุดสวัสดิ์ หมู่ที่ 8

- 9) บ้านหัวโนน หมู่ที่ 9
- 10) บ้านร่วมมิตร หมู่ที่ 10
- 11) บ้านคู่ หมู่ที่ 11
- 12) บ้านคางสูง หมู่ที่ 12

1.5.2 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง ตัวแทนของกลุ่ม องค์กรประชาชน และประชาชนในหมู่บ้าน ที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านให้เป็นคณะกรรมการกองทุนเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน ตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 แก้ไขเพิ่มเติม ถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2549 ในเขตพื้นที่ตำบลราชบุรี อำเภอราชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.3 การดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วย การจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ.2544 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2549 ในเขตพื้นที่ตำบลราชบุรี อำเภอราชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.4 การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง การได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตามกระบวนการพัฒนาในทุกระดับ เริ่มตั้งแต่กระบวนการร่วมค้นหาปัญหา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมคิดตามและประเมินผล กองทุนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลราชบุรี อำเภอราชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5.5 นโยบายกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง นโยบายของรัฐบาลสมัยนายกรัฐมนตรี พ.ศ.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เกี่ยวกับการจัดสรรเงินงบประมาณรายจ่ายจากงบประมาณแผ่นดิน สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของกองทุนหมู่บ้านๆ ละ 1 ล้านบาท โดยให้อำนาจประชาชนแต่ละหมู่บ้านบริหารจัดการเอง

1.5.6 การบริหารจัดการการกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการกองทุนหมู่บ้านในด้านต่างๆ ดังนี้ด้านการบริหารจัดการ การออกระเบียบ การรับสมาชิก การสำรวจและจัดทำข้อมูลการประกอบอาชีพของสมาชิก การพิจารณาเงินกู้ การทำนิติกรรม สัญญา การจัดหรือเรียกประชุมสมาชิก การจัดทำบัญชีกองทุน และการปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย

1.5.7 ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมายถึง ข้อขัดข้องต่างๆ ที่เป็นสาเหตุให้การปฏิบัติหน้าที่ ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ในพื้นที่ ตำบลราชบุรี อำเภอราชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

1.5.8 แนวทางแก้ไข หมายถึง วิธีการที่ปฏิบัติแล้วทำให้อุปสรรคหรือข้อขัดข้องต่างๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลราชบุรี อำเภอราชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลที่ได้จากผลการศึกษา จะเป็นประโยชน์ให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะนำไป ประกอบการตัดสินใจในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในระดับพื้นที่ตำบลราชบุรี อำเภอราชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ในระดับจังหวัด และในระดับประเทศ ใ้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติต่อไป